

MARZENA MAKOWSKA-ISKIERKA

Uniwersytet Łódzki

**TURYSTYKA W REGIONIE (OBSZARZE)
METROPOLITALNYM.
PORÓWNANIE ŁODZI I KRAKOWA**

Abstract: Tourism in the Metropolitan Region (Area). Comparison of Lodz and Cracow. The aim of the development was to characterize tourism in metropolitan areas. Lodz and Cracow and their suburban areas were selected as a case study. Comparative tests have been tourism and management of these areas in 2010. The results confirmed the modeling assumptions by Liszewski [2005], so that the analyzed sites can be considered the metropolitan regions of tourist-recreational property. It has been shown that the central city and its facilities, rich in effects and with infrastructure, is the subject of interest and destination for both domestic and foreign tourists. The dominant role of the centre of the region has been proven. Metropolitan city, that turned out to be a destination or transit tourist arrivals for cognitive, cultural, business, entertainment and others, providing the most varied tourist attractions and development, thereby focusing the largest part of the tourist traffic of the site. Metropolitan area plays a complementary role in tourism in relation to the central city. It mostly features hiking and leisure (leisure daily, weekend, vacation home), however, not only for residents of the city, but also of the region and for the newcomers from the outside. Many tourists who want to explore the capital metropolis, not just its around, decide to take advantage of tourist accommodation located in the suburban area, among others due to lower prices of services, good accessibility and convenience.

Studies and analysis demonstrated the dominant role of the city and the metropolitan region on the scale of tourism. Adopted variables (not only gauges) highlighted the significant advantages of Małopolska region over Lodz region, Cracow metropolitan area (KOM) over Lodz Metropolitan Area (ŁOM), and especially of Cracow over Lodz, arguing their higher (international) rank.

Keywords: Metropolitan area, metropolitan tourist region, suburban zone, tourism, tourist attractions, tourist infrastructure, tourist region.

1. Charakterystyka obszaru badań

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 [2011] zakłada, że odzwierciedleniem obszarów metropolitalnych są miejskie obszary funkcjonalne. Obejmują one zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną (tj. gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie). Potencjalne obszary metropolitalne podlegają procesom kształtowania, dlatego zakłada się ich otwarty charakter i możliwość zmiany zasięgu, uzależnione w znacznym stopniu od inicjatyw władz lokalnych [Markowski, Marszał 2006]. Poddane badaniom jednostki terytorialne zostały wyznaczone na potrzeby planów zagospodarowania przestrzennego woj. małopolskiego¹ i łódzkiego². W 2010 r. Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) liczył 4065 km² powierzchni, a w jego skład wchodziło 50 gmin oraz miasto Kraków, natomiast Łódzki Obszar Metropolitalny (ŁOM) zajmował powierzchnię 2862,8 km² na którą składało się 35 gmin³ i Łódź (ryc. 1). Do szczegółowych analiz przyjęto dwa znacznie różniące się od siebie regiony metropolitalne, również pod względem zagospodarowania i wielkości ruchu turystycznego, jednak podobne pod względem specyfiki zachodzących na ich terenie zjawisk turystycznych.

Położona w centrum Polski, na dziale wodnym I rzędu, w obszarze strefy przejściowej między nizinami a wyżynami, metropolia łódzka jest kojarzona z intensywnym rozwojem włókiennictwa od XIX w. Stolica regionu – Łódź to miasto o tradycjach wielokulturowych i wielonarodowościowych (Ziemia Obiecana), posiadające klasycystyczny układ urbanistyczny, słynną ulicę Piotrkowską oraz zachowane liczne zespoły rezydencjalno-fabryczne przemysłowców (polski Manchester), w tym zrewitalizowane wielofunkcyjne centrum handlowo-usługowo-rozrywkowe Manufaktura. Stanowi ważny ośrodek akademicki, kulturalny i targowo-wystawienniczy. Posiada duży potencjał nie tylko turystyczny (Łódź miasto kreatywne, filmowe, festiwalowe, mody, sztuki, kobiet, pubów itd.). Jest popularnym miejscem odwiedzin typu *city break*. Region łódzki zapewnia dobre warunki zarówno do rozwoju turystyki

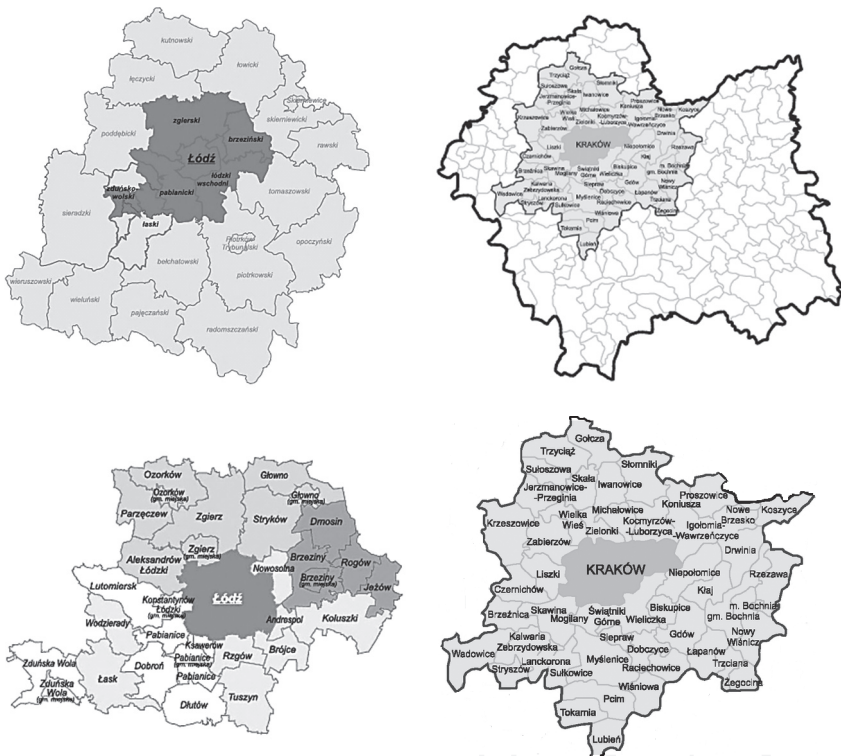
---

¹ Został przyjęty *Uchwałą Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z 22 grudnia 2003 r.*

² *Uchwała nr XLV/524/2002 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 9 lipca 2002 r.* w sprawie uchwalenia *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego* została zaktualizowana *Uchwałą nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 21 września 2010 r.*

³ ŁOM miał początkowo mniejsze niż współcześnie granice, tzn. nie obejmował gmin Łask i Zduńska Wola.

wypoczynkowej, krajoznawczej, jak i uprawiania różnych form turystyki aktywnej m.in. żeglarskiej (Zalew Sulejowski, Jezioro), pieszej, konnej (najdłuższy jeździecki szlak w Europie), narciarskiej (Góra Kamieńsk).

Ryc. 1. Zasięg Łódzkiego i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (stan z 2010 r.)

Źródło: Opracowanie własne.

Metropolia krakowska z miastem królewskim – dawną stolicą Polski, położona w południowej części kraju, w dolinie Wisły i jej dopływów, między Wyżyną Krakowsko-Częstochowską a Karpatami, jest ważnym ośrodkiem kulturalnym i turystycznym o znaczeniu międzynarodowym. Obfituje w zabytki świeckie i sakralne z każdej epoki m.in. sanktuaria (np. Kalwaria Zebrzydowska, Czerna), zamki (np. Wawel, Niepołomice, Nowy Wiśnicz, Pieskowa Skala), zespoły pałacowo-parkowe (np. Krzeszowice, Balice), zabytki techniki (np. Bochnia, Wieliczka). Atrakcją turystyczną są ponadto liczne bogate w zbiory muzea, miejscowości i obiekty związane z postacią błogosławionego Jana Pawła II, miejsca martyrologii (w tym dawny nie-

miecki obóz koncentracyjny Auschwitz-Birkenau), zwyczaje i tradycje kultury ludowej, uzdrowiska (np. Krynica, Szczawnica, Rabka-Zdrój). Kraków jest miastem artystów⁴ (m.in. Malczewskiego, Mehoffera, Wyspiańskiego, Wyczółkowskiego, Fałata), poetów i pisarzy (np. Ziemiański, Kern, Miłosz, Szymborska, Harasymowicz, Lem). Odbywają się tu imprezy o znaczeniu międzynarodowym – festiwale (np. kultury żydowskiej, filmowy, muzyczne), spektakle, koncerty, wydarzenia artystyczne, sportowe i rozrywkowe. To sprawia, że stolica województwa jest szczególnie atrakcyjna nie tylko wśród turystów polskich, ale i zagranicznych. O randze całego obszaru świadczą też 4 obiekty uznane za pomniki historii oraz 5 (z 13 w Polsce) wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego Ludzkości UNESCO. Bogactwo i różnorodność walorów kulturowych, krajobrazowych oraz przyrodniczych (m.in. Ojcowski Park Narodowy) sprawia, że Małopolska jest bardzo atrakcyjna turystycznie. Pozwala to na uprawianie większości form turystyki i ciekawe spędzenie czasu wolnego na tym terenie.

2. Dane źródłowe

Rozwój turystyki i skala ruchu turystycznego uzależnione są od występowania walorów przyrodniczych i antropogenicznych, a także odpowiedniej infrastruktury⁵. Bogate, wielowiekowe dziedzictwo historyczne oraz dłuższe tradycje turystyczne i ugruntowana pozycja ośrodka krakowskiego jako miejsca docelowych wizyt stanowią o jego przewadze nad łódzkim, postrzeganym raczej jako miejsce przyjazdów tranzytowych i krótkich pobytów służbowych. Potwierdzają to dane obrazujące wielkość i strukturę ruchu turystycznego oraz poziom zagospodarowania porównywanych terenów.

---

⁴ W Krakowie działa najstarsza polska Akademia Sztuk Pięknych.

⁵ Pojęcie *ruchu turystycznego* oznacza dobrowolne przemieszczenia ludności podejmowane w celach turystycznych (m.in. wypoczynkowych, poznawczych, religijnych, zawodowych). Zagospodarowanie turystyczne (infrastruktura turystyczna), składające się z bazy noclegowej, gastronomicznej i towarzyszącej, są to wszelkiego rodzaju obiekty oraz urządzenia służące przyjeżdżającym na dany obszar turystom i zaspokajaniu ich potrzeb związanych z turystyką. Umożliwiają korzystanie z walorów turystycznych (tj. zespołu składników środowiska naturalnego oraz elementów pozaprzyrodniczych ukształtowanych przez historię i współczesność, które wspólnie lub każde z osobna są przedmiotem zainteresowań turysty), tym samym wpływając na atrakcyjność obszaru [Kowalczyk 2000].

Na potrzeby opracowania posłużono się oficjalnymi statystykami GUS⁶ odnoszącymi się do bazy noclegowej (której wielkość jest podstawowym miernikiem zagospodarowania turystycznego obszarów recepcji turystycznej) i jej wykorzystania przez turystów. Mimo że zgodnie z *KPZK 2030* [2011] wszystkie miasta wojewódzkie zobligowane są do delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych oraz przygotowania dla nich strategii i planów zagospodarowania, to nie są sporządzane szczegółowe i systematyczne zestawienia statystyczne im poświęcone⁷. Podobnie opracowania z zakresu turystyki dla obszarów metropolitalnych są okazjonalne i zawierają jedynie podstawowe informacje, dlatego w celach porównawczych przytoczono również bardziej szczegółowe zagregowane do poziomu województw. Dane oficjalne zebrane na koniec 2010 r.⁸ uzupełniono wynikami badań ruchu turystycznego przeprowadzonych (metodą ankietową) w woj. łódzkim i małopolskim przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Łódzkiego i Instytut Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego oraz PBS DGA na zlecenie Województwa Małopolskiego.

3. Wyniki badań

Porównując Łódzki i Krakowski Obszar Metropolitalny pod względem podstawowych charakteryzujących je cech (tab. 1) można zauważyć pewne podobieństwa. Mimo to, że KOM miał większą powierzchnię (o 1202 km²) od ŁOM, to miasto centralne w obu przypadkach stanowiło ok. 2% terenu województwa i ok. 10% obszaru metropolitalnego. Ponadto, odsetek (wynoszący nieznacznie poniżej 50%) ludności województwa w nich zamieszkującej był porównywalny. Jest to interesujące zważywszy na to, że woj. łódzkie posiada mniej ludności mimo większej powierzchni, a obszar metropolitalny stanowi tam zaledwie 15,71%, podczas gdy w małopolskim aż 26,77% terenu województwa.

---

⁶ Dokonano analiz na podstawie danych GUS mając świadomość ich niekompletności i rozbieżności ze stanem faktycznym, wynikających głównie z problemów sprawozdawczości statystycznej w Polsce. Nie zostały jednak dotąd zaktualizowane badania inwentaryzacyjne w zakresie turystyki w woj. łódzkim, co uniemożliwiało porównanie z KOM zweryfikowanym pod tym względem przez Faracika [2006, 2011].

⁷ Dane można jedynie generować osobno dla poszczególnych jednostek administracyjnych (zwykle gmin) wchodzących w skład obszaru metropolitalnego, jednak nie wszystkie są dostępne w Banku Danych Lokalnych.

⁸ Tylko dane GUS dotyczące hoteli i ich wykorzystania prezentują stan z 31 lipca.

Porównanie badanych obszarów pod względem wybranych cech
(stan na 2010 r.)

Cecha	Woj. łódzkie	ŁOM	Łódź	Woj. małopolskie	KOM	Kraków
Liczba gmin	177	35	1	182	50	1
Powierzchnia (km ²)	18219	2863	293	15183	4065	327
Liczba mieszkańców (tys.)	2534,4	1203,9	737,1	3310,1	1472,17	756,2
Liczba kobiet (tys.)	1329,4	647,2	402,4	1706,1	768,5	402,8
Gęstość zaludnienia (os./km ²)	139	421	2514	218	362	2314
Saldo migracji stałych na 1000 ludności	-0,7	0,3	-2,3	1,3	3,4	0,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie oficjalnych danych GUS [www.stat.gov.pl].

Stopień zagospodarowania turystycznego woj. małopolskiego był znacznie większy niż łódzkiego, w większości wziętych do analizy zmiennych gwarantując mu czołową pozycję w kraju (tab. 2). Jego udział w zasobach krajowych wahał się od 11 do 24%, stawiając na 3 miejscu jedynie pod względem liczby miejsc noclegowych. Województwo łódzkie natomiast jest jednym z najsłabiej zagospodarowanych turystycznie w Polsce. W 2010 r. zajęło dopiero 13 miejsce pod względem liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania oraz miejsc noclegowych (stanowiąc odpowiednio 4,01% i 3,27% bazy krajowej), a 11 z liczbą udzielonych turystom noclegów (3,51% ogółu). Nieznacznie lepiej (8-10 miejsce z udziałem 3-6% w Polsce) prezentuje się ono pod względem pozostałych parametrów bazy noclegowej (tab. 2).

Chociaż liczbą miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania 3,5-krotnie woj. małopolskie przeważało nad łódzkim, ich odsetek w obu obszarach metropolitalnych był jednakowy i wynosił 44%. Podobne proporcje w stosunku do województwa zostały zachowane w przypadku ogólnej liczby udzielonych noclegów w tego rodzaju obiektach. Mimo zbliżonego (ok. 30%) udziału hoteli w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w każdym województwie, znacznie większy odsetek stanowiły one (53,62% i 58,6%) w KOM i Krakowie (w ŁOM 37,19%, w Łodzi 46,94%). Ponad połowa hoteli działających w województwach zlokalizowana była w obszarach metropolitalnych, z tego większość w mieście centralnym.

Z punktu widzenia jakości świadczenia usług istotne są obiekty skategoryzowane. Wśród nich największą liczbę w obu analizowanych województwach stanowiły hotele, jednak w 2010 r. w regionie łódzkim nie było ani jednego 5-gwiazdkowego, tylko trzy miały 4 gwiazdki, zaś w małopolskim te dwie kategorie tworzyły łącznie 17,67% obiektów. Najlichniesze hotele 3-gwiazdkowe stanowiły 48,84% ogółu w łódzkim i 52,61% w małopolskim. Mimo że Kraków wraz z okolicami posiadał 10 razy więcej hoteli 4-gwiazdkowych, to oferowały one jedynie niespełna trzykrotnie większą liczbę miejsc noclegowych.

Ze wszystkich turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania zarejestrowanych w województwie większy ich odsetek odnotowano w ŁOM niż w KOM (różnica wyniosła 7,13%). Zaledwie ta jedna cecha okazała się niższa w przypadku Krakowa; reszta zmiennych wyrażonych w liczbach bezwzględnych w KOM, a nawet w samym jego mieście centralnym każdorazowo przekraczała wartości opisujące Łódź, ŁOM i całe woj. łódzkie. Biorąc pod uwagę pozostałe z przyjętych do analizy parametrów widać istotne różnice dotyczące zagospodarowania turystycznego na badanych terenach. KOM czterokrotnie przewyższał ŁOM pod względem liczby hoteli, miejsc noclegowych, wynajętych pokoi, udzielonych noclegów i osób z nich korzystających. W przypadku miast metropolitalnych dysproporcje te były jeszcze większe – pięciokrotne.

Ważną rolę w województwie i obszarze metropolitalnym odgrywa ich stolica. Jest to szczególnie zauważalne w Krakowie, który pod względem wszystkich cech opisujących turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania (tab. 2) miał ponad 70% udział w stosunku do całego KOM. W mieście skoncentrowanych było powyżej 95% z ogółu korzystających z noclegu w regionie metropolitalnym turystów zagranicznych, wynajętych im pokoi oraz udzielonych noclegów. Pozycja Łodzi na tle ŁOM była nieco słabsza, gdyż w żadnej z analizowanych cech nie przekroczyła progu 90%. Tylko w przypadku liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w mieście znajdowało się ich nawet mniej niż połowa (40,50%) z całego regionu metropolitalnego. W okresie I-XII 2010 r. w obiektach tych zlokalizowanych w Łodzi udzielono 619,4 tys. noclegów, z czego noclegi w hotelach stanowiły 69,22% ogółu, natomiast w Krakowie 78,91% z 3155,3 tys.

Tabela 2

Zestawienie danych dotyczących turystyki na badanych terenach w 2010 r.

Cecha	Polska	Woj. łódzkie	ŁOM	Łódź	Woj. małopolskie	KOM	Kraków
turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania	7 206	289	121	49	875	304	215
hotele	1 796	86	45	23	249	163	126
miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	610 111	19 981	8774	4981	69 959	30755	24708
miejsca noclegowe w hotelach	176035	8 616	4810	3539	26 282	18956	16569
pokoje w hotelach	90 592	4 690	2699	2076	12 747	9265	8157
pokoje w hotelach z łazienką	88 633	4 626	2695	2072	12 231	8803	7705
wynajęte pokoje w obiektach hotelowych	16 584 653	860 948	461816	351602	2 364 224	1621643	1497357
wynajęte pokoje w obiektach hotelowych turystom zagranicznym	5 155 075	172 559	100579	86201	1 001 792	913492	891129
wynajęte pokoje w hotelach	13 514 830	669 233	386020	312885	1 994 257	1539088	1429536
wynajęte pokoje w hotelach turystom zagranicznym	4 665 979	142 003	94146	82796	945 002	878315	858767
turyści korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania	20 461 496	993 675	476169	334130	2 872 501	1758088	1512363

Cecha	Polska	Woj. łódzkie	ŁOM	Łódź	Woj. małopolskie	KOM	Kraków
turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania	4 134 970	113 670	72919	57274	896 116	798347	770243
turyści korzystający z hoteli	11 739 923	596 900	330891	256922	1 692 322	1331293	1211463
turyści zagraniczni korzystający z hoteli	3 384 443	88 698	62318	53015	740 038	687948	668750
udzielone noclegi turystom w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	55 794 467	1 959 656	896905	619394	7 973 724	3560520	3155330
udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania turystom zagranicznym	10 064 628	271 843	150915	127864	2 135 297	1859202	1812764
udzielone noclegi w hotelach	21 199 860	954 805	537115	428716	3 501 216	2675060	2489797
udzielone noclegi w hotelach turystom zagranicznym	7 107 756	187 445	128569	113233	1 696 851	1581818	1549185

Źródło: Opracowanie własne na podstawie oficjalnych danych GUS [www.stat.gov.pl].

O większym znaczeniu turystycznym regionu małopolskiego niż łódzkiego i jego międzynarodowej randze świadczą też wartości dotyczące wielkości ruchu turystycznego rejestrowanego w obiektach noclegowych. Wśród turystów, którzy zdecydowali się skorzystać w 2010 r. z noclegu w Polsce, niespełna 5% wybrało woj. łódzkie, a 14% małopolskie, z tego 47,92% ŁOM, a 61,20% KOM. Co istotne, ponad 70% z nich zatrzymało się w obiektach zbiorowego zakwaterowania w Łodzi i Krakowie. Najliczniej z tych zlokalizowanych w miastach metropolitalnych korzystali turyści zagraniczni, którym udzielono aż 12-krotnie więcej noclegów (zarówno w obiektach zbiorowego zakwaterowania, jak i w samych tylko hotelach) w KOM i 14-krotnie w Krakowie niż w ŁOM i Łodzi. Spośród wszystkich obcokrajowców korzystających z usług noclegowych w analizowanych województwach w 2010 r. ponad połowa wybrała obiekty znajdujące się w obszarze metropolitalnym (64,12% w ŁOM, 89,09% w KOM) i jego mieście centralnym (50,37% w Łodzi, 85,95% w Krakowie).

Według danych GUS, do Łodzi w 2010 r. przybyło 334,1 tys. turystów (korzystających z noclegu), w tym 57,3 tys. obcokrajowców. Stanowili oni 33,62% odwiedzających woj. łódzkie. Do Krakowa przyjechało w tym czasie 52,65% gości z woj. małopolskiego, tzn. z miejsc noclegowych skorzystało 1512,4 tys. osób, z tego 770,2 tys. pochodzących z zagranicy. Wśród korzystających z noclegów, turyści zagraniczni stanowili największy odsetek w miastach metropolitalnych (Łódź 17,14%, Kraków 50,93%) i nieznacznie mniejszy w regionach (ŁOM 15,31%, KOM 45,41%). Łącznie z miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w Łodzi i ŁOM skorzystało 130 193 turystów zagranicznych, co stanowiło zaledwie 16,07% ogółu osób korzystających z noclegu na tych obszarach w 2010 r. Z większej liczby noclegów niż turyści polscy skorzystali obcokrajowcy tylko w przypadku Krakowa, natomiast uwzględniając jedynie hotele – zarówno w mieście (51,68%) jak i jego regionie metropolitalnym (55,20%). Zważywszy, że rangę obszaru określa zasięg terytorialny i skala ruchu turystycznego, zaprezentowane wartości dowiodły wyższej (międzynarodowej) rangi aglomeracji krakowskiej jako ośrodka turystycznego.

4. Wskaźniki funkcji turystycznej badanych obszarów

Dla dokonania oceny rozwoju funkcji turystycznej badanych obszarów obliczono wielkość różnych mierników (głównie podaży turystycznej) z zakresu geografii turystyki i hotelarstwa (tab. 3). Poddane analizie wskaźniki

potwierdziły przewagę Małopolski nad regionem łódzkim, przewyższając go wartościami ponad dwukrotnie. Największe różnice dotyczyły miast, np. pod względem liczby miejsc noclegowych i udzielonych noclegów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców były one aż pięciokrotne. Tylko w przypadku średniej liczby pokoi w hotelach centrum kraju uzyskało wyższe noty (przewaga Łodzi o 25 pokoi na hotel nad Krakowem) co oznacza, że zarówno woj. łódzkie, ŁOM, jak i Łódź dysponowały większymi hotelami. Ma to związek ze specyfiką ruchu turystycznego na tym terenie – głównie o charakterze biznesowym i konferencyjnym. Małopolska oferuje natomiast więcej hoteli, ale o mniejszej przeciętnie pojemności. Jest to korzystne dla turystów indywidualnych przybywających w celach poznawczych, dlatego Kraków, KOM i woj. małopolskie udzieliły najwięcej noclegów, podczas gdy ŁOM uzyskał najniższe noty tego wskaźnika wśród wszystkich analizowanych obszarów. W przypadku woj. małopolskiego i jego obszaru metropolitalnego liczba udzielonych noclegów przeliczona na tysiąc mieszkańców była do siebie bardzo podobna. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego (Schneidera) pozwala stwierdzić, że na 1000 mieszkańców stałych Krakowa przypadało aż dwa razy więcej turystów korzystających z noclegów i 1194 w KOM, co świadczy o atrakcyjności i popularności, a tym samym o wysokiej randze turystycznej tych terenów.

Zaobserwowano, że wraz ze zmniejszającą się skalą odniesienia do jednostki przestrzennej, wartość wskaźników funkcji turystycznej rosła, potwierdzając prym i dominujące znaczenie miasta centralnego nad obszarem metropolitalnym i województwem. Wyjątkiem od tej reguły była liczba miejsc noclegowych przypadająca na obiekt w KOM i Krakowie, czego przyczyna została wcześniej wyjaśniona. Inną tendencję wykazał także wskaźnik Baretje'a i Deferta, wykazując ogólnie nieznaczny spadek liczby miejsc noclegowych przeliczonych na 1000 mieszkańców w stosunku do województwa w przypadku obszarów metropolitalnych i Łodzi, natomiast wzrost w Krakowie (do ok. 33). Oznacza to, że stolica regionu Małopolski była najliczniej wyposażona w zakresie turystycznych miejsc noclegowych (w stosunku do liczby mieszkańców obszaru). Na 1000 osób zamieszkujących na stałe Łódź i ŁOM przypadało średnio ok. 7 miejsc noclegowych, podczas gdy w woj. małopolskim i KOM trzykrotnie więcej. Tylko pod tym względem woj. łódzkie dominowało nad swoim obszarem i miastem metropolitalnym.

Tabela 3

Wskaźniki funkcji turystycznej badanych obszarów (stan na 2010 r.)

Opis wskaźnika	Woj. łódzkie	ŁOM	Łódź	Woj. małopol- skie	KOM	Kraków
Liczba obiektów noclegowych/km ²	0,02	0,04	0,17	0,06	0,07	0,66
Liczba pokoi/hotel	55	60	90	51	57	65
Liczba miejsc noclegowych/km ²	1,10	3,06	17,12	4,61	7,57	75,56
Liczba miejsc noclegowych/obiekt	69	73	102	230	143	115
Liczba miejsc noclegowych /1000 mieszkańców	7,87	7,29	6,78	21,17	20,89	32,7
Liczba udzielonych noclegów/km ²	108	313	2114	525	876	9649
Liczba udzielonych noclegów /1000 mieszkańców	772	745	837	2413	2419	4176
Liczba korzystających z noclegów/km ²	55	166	1140	189	432	4625
Liczba korzystających z noclegów/1000 mieszkańców	392	396	453	868	1194	2000

Źródło: Obliczenia własne.

Wartości mierników odnoszących się do powierzchni terenu okazały się największe w przypadku centrów metropolii (tab. 3), co wydaje się zrozumiałe ze względu na najmniejszą przestrzeń zajmowaną przez miasta. W relacji do swojego obszaru metropolitalnego Kraków wykazywał się 9, 10 i 11-krotną przewagą, natomiast Łódź od 4 do 7-krotnej. W obu przypadkach największe z różnic dotyczyły udzielonych noclegów i liczby korzystających z nich osób na km².

W 2010 r. średnio w Polsce na 100 km² przypadało 2,3 turystycznego obiektu zbiorowego zakwaterowania. Spośród analizowanych obszarów tylko woj. łódzkie miało niższą wartość tego wskaźnika (1,6), co można tłumaczyć jego największą powierzchnią. ŁOM uzyskał 4-krotnie słabszy wynik od Łodzi i prawie dwa razy mniejszy niż KOM. Tymczasem Kraków z przeciętną liczbą 65,7 obiektów noclegowych przypadającą na 100 km² powierzchni dominował nad swoim obszarem metropolitalnym 9-krotnie. Wskaźnik nasy-

cenia bazą turystyczną (Charvata), inaczej wskaźnik gęstości bazy noclegowej, wyrażony liczbą turystycznych miejsc noclegowych przypadających na 1 km² powierzchni całkowitej, ponownie okazał się niższy od średniej dla Polski (wynoszącej 1,95) tylko w woj. łódzkim. Najwyższą wartość (średnio 76 miejsc noclegowych na każdy km²) osiągnął Kraków, co oznaczało 10-krotną przewagę nad KOM i ponad 4-krotną nad Łodzią. Taka sama prawidłowość i podobne proporcje zostały utrzymane w przypadku wskaźnika Deferta wyrażonego liczbą korzystających z noclegów turystów przypadających na 1 km² powierzchni, ale stosunek przewagi Łodzi nad ŁOM zwiększył się z 6 do 7.

Analiza pełnienia funkcji turystycznej przez badane obszary pokazała, że ogólnie najwyższymi wartościami przyjętych wskaźników charakteryzowały się miasta centralne. Przedstawione cechy podkreśliły znaczną przewagę woj. małopolskiego nad łódzkim, KOM nad ŁOM, a zwłaszcza Krakowa nad Łodzią. Biorąc pod uwagę wszystkie przyjęte zmienne (nie tylko mierniki) opisujące turystykę, wykazano dominującą rolę regionu metropolitalnego, a zwłaszcza miasta centralnego w województwie. Oznacza to, że im mniejszą skalę odniesienia przyjęto, tym większe zaobserwowano dysproporcje między obszarami. Uzasadnione jest zatem odrębne ich analizowanie, szczególnie wartości dla miasta⁹. W stolicy regionu i na terenach wokół niej koncentruje się bowiem większość ruchu turystycznego oraz zagospodarowania.

Miasta i regiony metropolitalne skupiają największą liczbę obiektów noclegowych i oferują najbardziej zróżnicowane usługi. Instytucje metropolitalne, wysokiej rangi placówki kulturalne i sportowo-rekreacyjne (np. teatry, stadiony), bogata oferta rozrywkowa, wyspecjalizowana infrastruktura umożliwiająca organizowanie wielkich imprez (m.in. koncertów, targów, konferencji), zróżnicowana baza noclegowa i gastronomiczna służą zarówno mieszkańcom, jak i przyciągają zwłaszcza do centrum regionu wielu gości z zewnątrz. Odwiedzający właśnie tam spędzają przeważnie czas, korzystając z licznych atrakcji. Osoby chcące poznać również walory turystyczne pozostałych terenów województwa często traktują miasto centralne i obszar metropolitalny jako bazę wypadową.

Metropolie są głównymi węzłami i ośrodkami recepcyjnymi, samoistnymi destynacjami ruchu turystycznego (celem i przystankiem w podróży), a także ośrodkami rozwoju, miejscem eksperymentów i innowacji w turystyce [Kozak

---

⁹ W opracowaniu celowo wyłączono z regionu i poddano osobnej analizie wartości dla miasta centralnego, aby ukazać jak ważną (główną) rolę odgrywa ono w całej metropolii, a także w województwie.

2011]. Sprzyjają temu m.in. dobre połączenia komunikacyjne (w tym międzynarodowe), wysokiej klasy placówki kulturalne, instytucje naukowo-badawcze, zróżnicowane co do rodzaju i kategorii obiekty bazy noclegowej i gastronomicznej [Parysek 2003]. Jednocześnie z metropolii, będących kluczowymi ośrodkami tworzenia dochodu narodowego, pochodzi najwięcej turystów, szczególnie dobrze wykształconych, zamożnych, aktywnych i otwartych na nowości.

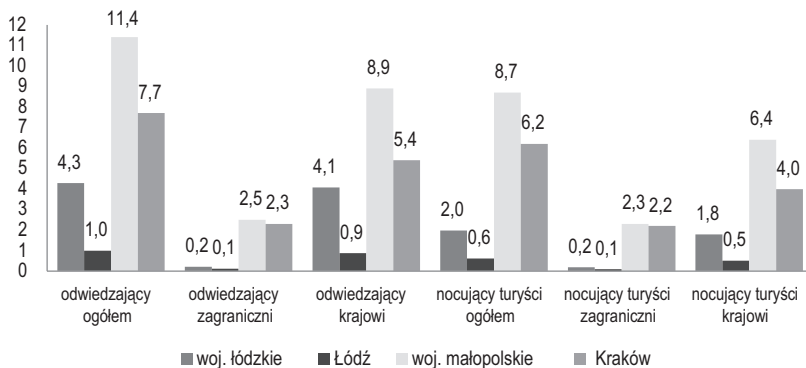
5. Charakterystyka ruchu turystycznego na badanych obszarach

Opublikowane wyniki badań ruchu turystycznego przeprowadzonych w 2010 r. w analizowanych województwach i ich stolicach [*Badanie ruchu...* 2010, *Ruch turystyczny...* 2011] umożliwiły uszczegółowienie zaprezentowanych danych pochodzących z oficjalnych statystyk GUS. Pozwoliły oszacować m.in. wielkość i strukturę ruchu turystycznego (ryc. 2). Z obu źródeł wynika, że w ostatnich latach mimo światowego kryzysu ekonomicznego następuje wzrost liczby turystów (wyrażony m.in. liczbą udzielonych noclegów), głównie dzięki podróżom wewnątrz krajowym. Odsetek gości zagranicznych nadal jest dość niski, szczególnie w przypadku regionu łódzkiego (ryc. 2).

W 2010 r. woj. łódzkie odwiedziło ok. 4,3 mln osób (z tego 23,11% przyjechało do Łodzi), natomiast małopolskie 11,4 mln (z czego 67,54% wybrało stolicę regionu). Oznacza to, że tylko do Krakowa przybyło ich prawie dwa razy więcej niż do całego woj. łódzkiego. Z noclegu skorzystało 46,12% odwiedzających woj. łódzkie (61,61% spośród odwiedzających Łódź nocowało w tym mieście, co stanowiło 30,88% ogółu nocujących turystów w całym województwie) i 76,32% małopolskie (w Krakowie 80,52%, tzn. 71,26% wszystkich nocujących). W strukturze ruchu turystycznego odwiedzający zagraniczni mieli niewielki udział, ale spośród nich zdecydowana większość (ponad 85% w łódzkim i 92% w małopolskim) zdecydowała się na nocleg. Mimo to w grupie nocujących dominowali turyści krajowi. Liczba odwiedzających i turystów ukazuje, jak bardzo niedoszacowane były przytoczone uprzednio statystyki GUS. Miało to m.in. związek z tym, że wielu turystów skorzystało z noclegów poza obiektami zbiorowego zakwaterowania (np. z pokoi gościnnych, mieszkań znajomych), których oficjalne zestawienia nie uwzględniają w sprawozdawczości.

Wśród obcokrajowców odwiedzających Małopolskę dominowali Brytyjczycy (24,8%), Niemcy (11,5%), Słowacy (7,6%) i Włosi (6,6%). W przy-

padku woj. łódzkiego dwa pierwsze miejsca pozostały bez zmian (z udziałem odpowiednio 31,2% i 21,7%), ale kolejne zajęli Amerykanie (8,0%) oraz Czesi (5,8%). Również do Krakowa i Łodzi goście zagraniczni przybywali głównie z Wielkiej Brytanii (26,2% i 39,3%), Niemiec (11,2% i 11,8%) i Włoch (9,1% i 9,0%). Przewaga Wielkiej Brytanii wiąże się w dużym stopniu z przyjazdami mieszkających tam Polaków oraz niskobudżetowymi (tanimi) przewozami lotniczymi na tej trasie.

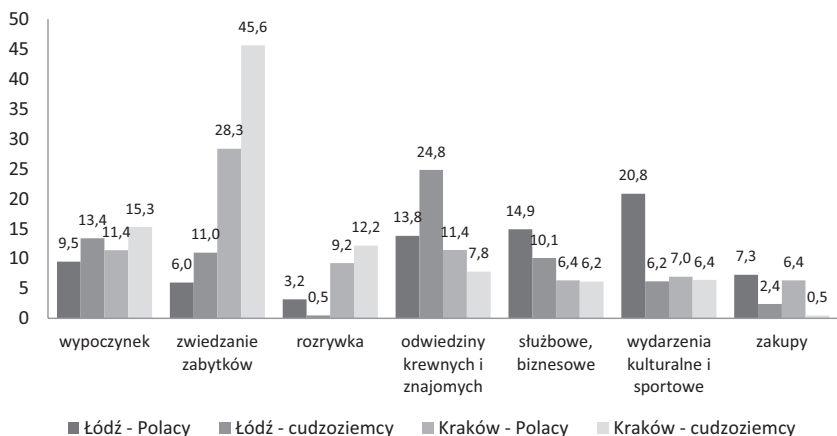
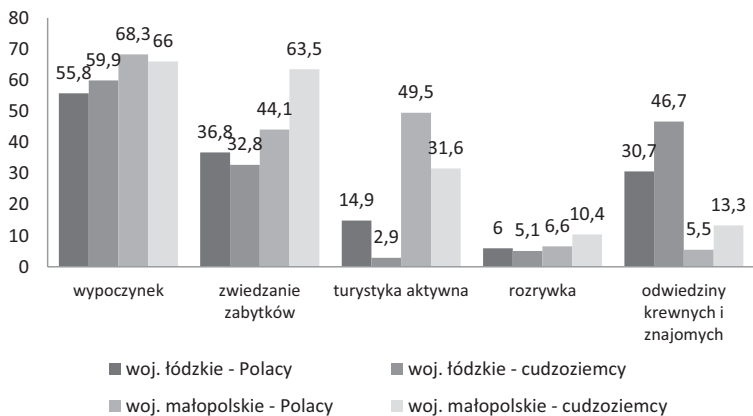
Ryc. 2. Szacunkowa liczba odwiedzających badane obszary w 2010 r. (w mln)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [*Badanie ruchu... 2010; Ruch turystyczny... 2011*] (ryc. 2 i 3).

Turyści krajowi odwiedzający badane województwa pochodzili głównie z regionu – w małopolskim 19,1%, w łódzkim aż 43,6%. W przypadku odwiedzających jednodniowych udział ten wyniósł odpowiednio: 43,3% i 69,0%. Świadczy to o znacznej roli wewnętrznych migracji w ruchu turystycznym, szczególnie w woj. łódzkim. Wielu gości przybyło także z terenów sąsiednich – do Małopolski z woj. śląskiego (32,5% jednodniowych, 15,4% nocujących) i podkarpackiego (5,6% i 5,9%), a do woj. łódzkiego z mazowieckiego (9,9% odwiedzający jednodniowi, 17,8% turyści) i śląskiego (8,3% i 11,5%).

Również najwięcej ankietowanych krajowych turystów i odwiedzających Łódź pochodziło z woj. łódzkiego (35,6%), mazowieckiego (18,6%) i śląskiego (7,4%). Spośród badanych turystów krajowych w Krakowie przeważały osoby z woj. małopolskiego (22,6%), śląskiego (13,2%), mazowieckiego (11,1%) i podkarpackiego (8,0%), co wiąże się z jego silnymi powiązaniem z Górnym Śląskiem oraz terenami historycznej Małopolski. Najrzadziej do miast metropolitalnych przybywali goście z województw położonych najdalej i o najsłabszych więziach gospodarczo-komunikacyjnych.

Ryc. 3. Główne cele przyjazdów odwiedzających do analizowanych obszarów w 2010 r. (w %)

Odwiedzający krajowi i zagraniczni łączyli wiele celów przyjazdów do danego regionu i jego stolicy. Około 60% wskazań w obu analizowanych województwach dotyczyło wypoczynku. W małopolskim chętniej zwiedzano zabytki i uprawiano turystykę aktywną, zaś w łódzkim odwiedzano krewnych i znajomych. Nieco inaczej wyglądała sytuacja w miastach¹⁰. Kraków okazał się przede wszystkim miejscem turystyki poznawczej, wypoczynku i roz-

¹⁰ W tym przypadku wybór odpowiedzi przez respondentów krajowych i zagranicznych był jednokrotny.

rywki, a Łódź była wybierana w celach towarzyskich, udziału w wydarzeniach kulturalnych i sportowych oraz sprawach służbowych i biznesowych (ryc. 3).

Dobra opinia (m.in. o atrakcyjności obszaru, jego atmosferze, gościnności i życzliwości mieszkańców) oraz deklaracja powrotu (złożona przez ponad 90% odwiedzających) jest ważna, bo wymiernym efektem ruchu turystycznego są wpływy finansowe, jakie on generuje. W 2010 r. odwiedzający pozostawili w woj. małopolskim ok. 9,3 mld zł (z tego w Krakowie 37,63%), a w łódzkim 1,1 mld zł (w Łodzi 32,65%). Kraków zarobił więc ponad trzy razy tyle co łódzkie i 10-krotnie więcej niż Łódź (ok. 3,5 mld zł). Goście odwiedzający Łódź podczas pobytu wydawali przeciętnie 395 zł na osobę, przy czym krajowi 277 zł, a zagraniczni 911 zł. Średnie wydatki odwiedzających Kraków były zbliżone – Polaków wyniosły 272 zł, a cudzoziemców 937 zł na osobę. Największe dysproporcje zaobserwowano w przypadku województw: odwiedzający jednodniowi zostawiali zwykle 93 zł w łódzkim i 163 zł w małopolskim, a cudzoziemcy odpowiednio 845 i 1479 zł. Średnie wydatki wzrastały wraz z długością pobytu turystycznego, dlatego odwiedzający jednodniowi pozostawiali najmniejsze kwoty. Najwięcej pieniędzy wydali cudzoziemcy, co znalazło przełożenie na strukturę konsumpcji – częściej korzystali oni z usług turystycznych niż Polacy. Większość ankietowanych uczestników ruchu turystycznego zorganizowała jednak swoją podróż we własnym zakresie, chociaż połowa gości w woj. łódzkim i 52,6% turystów zagranicznych w małopolskim było tam pierwszy raz.

Podsumowanie

Dokonane analizy i porównania ruchu turystycznego oraz zagospodarowania w woj. łódzkim i małopolskim oraz w ich stolicach i obszarach metropolitalnych dowiodły większej (międzynarodowej) rangi KOM i jego znacznej przewagi na ŁOM. Pozwoliły ukazać też specyfikę turystyki w regionie metropolitalnym, mimo różnej skali zachodzących zjawisk na tych terenach. Wykazano, że miasto centralne i jego zaplecze, bogate w walory turystyczne oraz dysponujące rozwiniętą infrastrukturą, jest przedmiotem zainteresowania i celem podróży zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych. Udowodniono dominującą rolę centrum regionu, tj. miasta metropolitalnego, które okazało się miejscem docelowym lub tranzytowym przyjazdów turystycznych w celach poznawczych, kulturalnych, biznesowych, rozrywkowych i innych, zapewniając najbardziej urozmaicone atrakcje turystyczne oraz zagospodarowanie, tym samym skupiając największą część ruchu turystycz-

nego z danego terenu. Obszar metropolitalny odgrywa natomiast rolę komplementarną w zakresie turystyki w stosunku do miasta centralnego. Pełni on przeważnie funkcje krajoznawcze i wypoczynkowe (wypoczynek codzienny, weekendowy, urlopowy), jednak nie tylko dla mieszkańców miasta, ale także regionu i dla przybyszów z zewnątrz, którzy chcąc poznać stolicę metropolii, a nie tylko jej okolice, decydują się skorzystać z bazy turystycznej (zwłaszcza noclegowej) zlokalizowanej w strefie podmiejskiej m.in. z powodu niższych cen usług, dobrej dostępności komunikacyjnej i atrakcyjnej lokalizacji.

Odmienne role miasta i obszaru metropolitalnego potwierdza też różna sezonowość ruchu turystycznego. Przykładowo w Łodzi, według danych GUS, minima przypadają w czasie wakacji i na przełomie roku, co wynika z charakteru turystyki związanej z podróżami służbowymi – głównie biznesowej, zaś maksima od IV do VI i od IX do XII. W pozostałej części województwa sezon trwa od V do IX (w przypadku liczby osób) i od VI do VIII (udzielone noclegi), co świadczy o wypoczynkowym charakterze regionu; on decyduje o ogólnej sezonowości obszaru, gdyż odwiedzający region łódzki i korzystający z noclegów w Łodzi stanowią jedynie 33,62% ogółu.

Uzyskane wyniki badań potwierdziły modelowe założenia Liszewskiego [2003, 2005], tak więc analizowane tereny można uznać za metropolitalne regiony turystyczno-wypoczynkowe, będące jednym z typów funkcjonalnych regionów turystycznych¹¹. Wyróżniony na podstawie kryterium usytuowania, formy przestrzennej (kształtu) oraz funkcji ruchu turystycznego, turystyczny (turystyczno-wypoczynkowy) region metropolitalny jest przestrzenią geograficzną użytkowaną w celach turystycznych przez mieszkańców dużego miasta o funkcjach metropolitalnych oraz jego zaplecza (strefy podmiejskiej/obszaru metropolitalnego). Ma cechy wielofunkcyjnego regionu węzłowego i jest związany z rdzeniem osadniczym (dużym miastem), któremu zawdzięcza swoje powstanie i rozwój. W przypadku Łodzi i Krakowa funkcja turystyczno-wypoczynkowa odgrywała w jego kształtowaniu się znaczną rolę, dlatego pojęcie obszaru metropolitalnego z regionem turystyczno-wypoczynkowym może być w tym kontekście stosowane zamiennie.

---

¹¹ Pojęcie *regionu turystycznego*, mieszczące się w teorii regionu ekonomicznego, oznacza obszar o wysokich walorach turystycznych (głównie przyrodniczych) i zagospodarowaniu, na którym koncentruje się ruch turystyczny. Regiony nie istnieją obiektywnie, a są tworzone przez wybór pewnych cech istotnych dla badanego zjawiska lub problemu przestrzennego [Kruczek, Zmyślony 2009].

Literatura

- Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim w 2010 r. Raport końcowy*, 2010, PBS DGA i Województwo Małopolskie, Sopot.
- Faracik R., 2006, *Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowa*. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, UJ, Kraków.
- Faracik R., 2011, *Turystyka w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym*, [w:] *Kraków jako ośrodek turystyczny*, M. Mika (red.). Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, UJ, Kraków, s. 275-290.
- Faracik R., 2011a, *Turystyka w strefie podmiejskiej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego*, [w:] *Przestrzeń turystyczna – czynniki, różnorodność, zmiany*, M. Durydiwka, K. Duda-Gromada. Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa, s. 149-156.
- Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030*, 2011, Warszawa [www.mrr.gov.pl].
- Kowalczyk A., 2000, *Geografia turystyki*. PWN, Warszawa.
- Kozak M. W., 2011, *Przestrzeń metropolitalna jako współczesne eksperymentarium turystyki*, [w:], *Przestrzeń turystyczna... op. cit.*, s. 133-139.
- Kruczek Z., Zmysłony P., 2009, *Regiony turystyczne*. Proksenia, Kraków.
- Liszewski S., 2003, *Region turystyczny*. „Turystyka”, nr 13, z. 1, Wyd. UŁ, Łódź, s. 43-54.
- Liszewski S., 2005, *Metropolitalny region turystyczno-wypoczynkowy. Przykład miasta Łodzi*. „Turystyka”, t. 15, z. 1-2, s. 121-138.
- Markowski T., Marszał T., 2006, *Metropolie, Obszary metropolitalne, Metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*. KPZK PAN, Warszawa.
- Parysek J. J., 2003, *Metropolie: metropolitalne funkcje i struktury przestrzenne*, [w:] *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*, I. Jażdżewska (red.). UŁ, Łódź, s. 98-112.
- Plan Przestrzennego Zagospodarowania Województwa Małopolskiego*, Uchwała nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z 22 grudnia 2003 r.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego*, 2010, Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 21 września 2010 r.
- Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2010 r.*, 2011, ŁTN i ROTWŁ, Łódź.
- www.stat.gov.pl.

